

K nejstarším dějinám obce Kozlov do r. 1560 na pozadí osudů třebíčského panství

VLASTIMIL SVĚRÁK

Obec Kozlov patří k těm obyčejným vsím, jakých jsou na Vysočině desítky, snad stovky. Dějinami obce se dosud soustavněji zabýval jen Alois Josef Pátek, učitel v Lukách, ve Vlastivědě moravské,¹ díle ve své době úctyhodném, v dnešní době však nepostačujícím. Stručný přehled základních historických dat o majitelích lze najít v Hosákově Historickém místopisu země moravskoslezské,² novější údaje pak v Historickém místopisu Moravy a Slezska 1848 - 1960.³ Největší překážkou pro poznání nejstarší historie obce je nedostatek původních pramenů. Vesnice vznikla kolonizační činností třebíčského benediktinského kláštera, ten však zanikl příliš brzy na to, aby se jeho písemnosti dochovaly ve větším množství a jako samostatný archivní fond.⁴ Ves byla vždy součástí panství v Lukách nad Jihlavou, politicky k ní patřila od nepaměti do r. 1976 samostatná katastrální obec Rytířsko a od r. 1890 také Loudilka, založená v 18. století při císařské silnici, ležící na samém okraji kozlovského katastru.

Kozlov leží v nadmořské výšce 505 m na horním toku Kozlovského potoka, pramenícího v hlubokých lesích kolem Rytířska, tekoucího jižním směrem a vtékajícího v Lukách nad Jihlavou do řeky Jihlavy. Katastrem obce probíhá hlavní evropské rozvodí: Jamenský potok, tvořící severovýchodní hranici katastru, teče směrem severovýchodním, hranice mezi povodími sleduje přibližně okraj lesa Vršky. Krajina, v níž Kozlov leží, patří horopisně k Brtnické vrchovině, která se rozkládá na moravské straně Českomoravské vrchoviny východně od linie Telč - Batelov - Jihlava - Polná. Území je velmi staré (prvohorní), působením vnějších geologických činitelů značně ploché a zarovnané. Převažující horninou v kozlovském katastru je silně zvětralá rula, přikrytá poměrně vysokou vrstvou středně a málo kvalitní půdy. Celý kraj byl až do středověku pokryt pomezním hvozdem širokým ve směru sz. - jv. přes 80 km.⁵ Kozlov byl založen ve středně vysoké poloze jedlovobukového stupně (500 - 650 m n. m.), v oblastech pod touto hranicí převládal buk a dub a v nejvyšších polohách buk a smrk.⁶

Kraj, v němž obec leží, nepatří k tzv. starému sídelnímu území, obývaného člověkem již od pravěku. Poměrně vysoká nadmořská výška a drsnější klima bránily člověku k trvalému usazení až do středověku. Pravěký člověk pronikal do pomezního hvozdu jen zřídka

a dokladem jeho krátkodobého pobytu může být náhodný nález kamenného sekeromlatu u Luk nad Jihlavou v lese "Na Suché" v r. 1923 z mladší doby kamenné (neolitu).⁷ Není vyloučeno, že tento nález společně s obdobnými nálezy broušené kamenné industrie u Jestřebí a Štok naznačuje směr nějaké staré komunikace přes Českomoravskou vrchovinu vycházející ze Znojemska a směřující do Polabí. Předpokládá se, že nejpozději od laténského období (4. st. př. n. l. - 0) i v době římské (0 - 4. st. n. l.) procházela přes pohraniční hvozd mezi Čechami a Moravou dálková komunikace z Vindobony (dnešní Vídeň) přes Znojemsko do Polabí.⁸ Vedla pravděpodobně přes Brtnici, v Lukách překračovala řeku Jihlavu, pokračovala proti toku Kozlovského potoka, přes Rytířsko a údolím Šlapanky k Polné.⁹ Její průběh lze snad dokumentovat některými starými nálezy mincí z laténské a římské dob ze Zašovic (okr. Třebíč), Brtnice a Polné.¹⁰ Tyto numismatické nálezy jsou dokladem pouze krátkodobého pobytu člověka ve hvozdu, který tudý procházel za obchodem, v dobách války nebo jako lovec.

Po zániku římského impéria a v tzv. době stěhování národů (375 - 550 n. l.) ztratila pravděpodobně tato spojnice Podunají a jihozápadní Moravy s Čechami svůj význam a upadla v zapomenutí. Na ni navázala ve středověku stezka Haberská, připomínaná poprvé zřejmě kronikářem Kosmou k r. 1101. V průběhu středověku byla používána v několika větvích a je pouze hypotetická možnost, že v 11. století (případně i dříve) vedla údolím Kozlovského potoka.¹¹ V souvislosti se založením Jihlavy na konci 12. století a se vzrůstem její moci a vlivu se všechny větve Haberské stezky v blízkosti česko-moravské hranice odklonily západněji a zemskou hranici na řece Jihlavě překračovaly na brodu pod kostelíkem sv. Jana Křtitele na území Staré Jihlavy.¹²

Českomoravská vrchovina byla osídlena ve dvou kolonizačních vlnách ve 12. a 13. století. Zásadní význam pro osídlení celého velkého území na sever a severozápad od Třebíče až k zemské hranici mělo kolonizační úsilí třebíčského benediktinského kláštera.¹³ Klášter, čtvrtý nejstarší na Moravě, založili společně r. 1101 brněnský kníže Oldřich a znojemský kníže Litold po navrácení do svých údelů, odkud byli vyhnáni českým knížetem Břetislavem. Založení kláštera bylo hlavně aktem mocensko-politickým a hospodářským. Klášter se měl stát předsunutým opevněním a kolonizačním střediskem, proto vznikl na samých hranicích zeměpanského Přibyslavicka, území sahajícího až k českým hranicím.¹⁴ Původní klášterní stavby, postavené na skále na levém břehu řeky Jihlavy, nahradily někdy ve 40. letech 13. století nové budovy a nádherný chrám Nanebevzetí P. Marie v románském slohu, dokončený kolem r. 1260.

Třebíčské opatství bylo zřejmě již před polovinou 12. století vnitřně konsolidované natolik, že přistoupilo ke kolonizaci výše položených území patřících brněnským knížatům. Dokladem toho je název vsi Nadějova, ležícího poměrně daleko severním směrem od Třebíče, upomínající svým názvem opata Naděje, doloženého poprvé v listině z r. 1160.¹⁵ Byla to tzv. vnitřní kolonizace prováděná v průběhu 12. století domácím lidem, charakteristická mýcením a žďářením vnitrozemských hvozdů patřících panovníkovi nebo feudálům. Ve 13. století pak kolonizace pokračovala za účasti cizího, většinou německy mluvícího obyvatelstva. Kláštery se u nás staly majiteli rozsáhlého pozemkového vlastnictví podléhajícího královské komoře.

Kolonizační činnost třebíčského kláštera nabyla na intenzitě až koncem 12. a na počátku 13. století. Sledování kolonizačního procesu velmi ztěžuje okolnost, že tzv. zakládací listina kláštera je středověkým falzem a obsahuje řadu neurčitelných nebo těžko určitelných míst.¹⁶ Listina je zapsána v opise Kosmovy kroniky, který vznikl v třebíčském

kláštere v 1. polovině 15. století a k r. 1156 se v ní vedle požitků v Brně uvádí 76 vesnic, což jistě není původní obdarování, ale jsou zde zahrnuty i některé vesnice získané v průběhu 13. a 14. století. Z oblasti Loucka, Kamenicka a Měřínska není v listině jmenována ani jedna vesnice, sem kolonizace v polovině 12. století nedosáhla.

Pro Kozlov má velký význam založení a existence Luk nad Jihlavou jako kolonizačního střediska, z něhož se vyvinulo centrum menšího panství, k němuž patřily až do r. 1850 Horní Bítovčice, díl Jeclova, Kozlov s Rytířskem, Otín s Loudilkou, Předboř, Svatoslav a Vysoké Studnice. Luka vznikly zřejmě už kolem r. 1200 na levém břehu řeky Jihlavy při ústí Kozlovského potoka. Okolní kraj byl osídlen později, do konce 12. století se osídlení nedostalo na severozápad od linie Jihlava - Velké Meziříčí. Pro moravského topografa Řehoře Wolného¹⁷ začínají nejstarší dějiny Luk Bočkovým falzem Spytihněvovy listiny z r. 1197, kdy měla být ves Naluce vyměněna za Zhoř,¹⁸ pro Ladislava Hosáka¹⁹ tzv. zakládací listinou staroboleslavské kapituly, podle níž kníže Břetislav věnoval kapitule ves Naluce.²⁰ Od těchto chybných určení se pak odvíjí řada omylů, u prvního do r. 1493, u druhého až k r. 1543, převzatých i do další literatury.

Omyly uvedl na pravou míru Václav Richter,²¹ který ves Naluce ztotožnil s Loukou u Jemnice. Soudí, že nejstarším nepopíratelným dokladem o existenci Luk (pomineme-li velmi nejistou zmínku uváděnou už Wolným²² o Zdislavovi, plebánu de Luca, který vystupuje r. 1256 jako svědek v listině krále Přemysla Otakara II. pro klášter velehradský²³) je zmínka o faráři Petrovi de Luca z r. 1378²⁴ a pak listina olomouckého biskupa Jana z r. 1400, kterou zastavil biskupské poplatky z farních kostelů v Červené Lhotě, Kamenici, Zhoři, Lukách a Koněšíně Zikmundovi, knězi oltáře sv. Magdaleny u sv. Jakuba v Brně²⁵. Byla tedy v Lukách při kostele sv. Bartoloměje velmi stará fara, pod jejíž duchovní správu patřil až do oddělení lokálie ve Vysokých Studnicích v r. 1784 i Kozlov. Původní pozdně románský kostel byl v letech 1735 - 1763 přestavěn v barokním slohu, z původní stavby zbyla dolní polovina věže se sdruženými románskými okny. Podle porušených detailů oken lze usuzovat, že kostel stával v Lukách už na přelomu 12. a 13. století.²⁶ V. Richter také prokázal, že po dokončení kolonizačního procesu patřilo třebíčským benediktinům na Jihlavsku území vymezené na severozápadě zemskou hranicí a na jihozápadě řekou Jihlavou s výjimkou několika vsí: Měšína, Henčova, Hruškových Dvorů (vsi patřily do r. 1750 k Čechám), Velkého Beranova s Bráblem a Jeclovem, jistota není u Arnolce. Naopak na pravý břeh řeky přesahovalo jejich panství osadami Předboř, Svatoslav a snad zaniklou Kbelkou.²⁷

Jedním z možných vysvětlení vzniku nových kolonizačních středisek v západní části opatství, jako byly Luka nebo Měřín, byla potřeba vybudovat zemědělské zázemí hornickým střediskům v okolí Jihlavy, Předíně a snad i v Měříně, kde se nachází trať Stříbrné doly.²⁸ V Měříně klášter založil v r. 1298 probošství, další dvě vznikla na vzdálených statcích: probošství Na luhu v Komárově u Brna bylo založeno už někdy koncem 12. století a probošství v Březové ve Slezsku ve 2. polovině 13. století, kdy byl klášter na vrcholu hospodářské moci.

Kolonisté, kteří k nám z ciziny ve 13. století přicházeli, přinesli k nám nové právní normy vyšší úrovně. Vztah poddaných k půdě upravovalo nové právo, tzv. právo emfyteutické (německé, purkrechtní, zákupní). Proti dřívějšímu právu lennímu zaručovalo dědičnou držbu půdy, právo svobodného odkazu a většinou i prodej půdy se svolením vrchnosti, přesto i nadále byla mnohá založení učiněna podle práva lenního.

Někdy v průběhu této druhé kolonizační vlny byl ve 2. polovině 13. nebo až počátkem 14. století založen Kozlov. Vznikl uprostřed velkých lesních celků, jejichž poměrně velké zbytky se dodnes dochovaly ve vyšších polohách na okrajích katastru (Boroviny, Hádka, Vršky) a na severozápadě se přimykají k rozsáhlým lesům kolem Rytířska. Vesnice byla založena na pravidelném, řadovém půdorysu, typickém pro tzv. mladé lesní území severních Čech, části Vysočiny a severní Moravy.²⁹ Grunty byly postaveny ve dvou řadách proti sobě, vzdálených od sebe asi 85 m na jv. až 115 m na sz., kolem každé řady probíhala cesta, mezi nimi tekla potok. Dvě řady domů dodnes vymezují prostornou náves, na okrajích původně široce otevřenou, jejíž velkou část zaujal rybník. Volný prostor vyplnila v dalších staletích stavení domkářů. Ke gruntům se připojovala záhumenicová plužina. Kozlov je typickou lesní lánovou vsí, jež byly u nás zakládány ve 13. století v době velké kolonizace.³⁰ Její dispozice je podobná jako u zaniklé středověké vesnice Pfaffenschlag u Slavonic.³⁰ Název vznikl pravděpodobně z osobního jména Kozel, jehož základem je slovo obecné.³¹ Koncovka -ov nasvědčuje pozdějšímu založení vsi.

Historik Emanuel Schwab ztotožnil Kozlov se vsí Bobikozle (Pobicozel, Pobikozli), která je doložena v listinách z let 1233 - 1304 jako jedna ze čtrnácti vsí odvádějících desátky farnímu kostelu sv. Jana Křtitele ve Staré Jihlavě.³² Lokaci těchto vsí se snažilo rozřešit více badatelů. Shodují se v názoru, že Bobikozle je možno ztotožnit s Horním Kosovem.³³

Po velkém kolonizačním vzepětí třebíčského kláštera ve 13. století (nejvýznamnějším činem bylo založení města Třebíče na protilehlém břehu, připomínaného v pramenech poprvé v r. 1277) a období ekonomické prosperity se koncem 14. století objevují první příznaky hospodářské krize. Klášterní statky byly těžce popleněny během bratrovražedných válek moravských markrabat Jošta a Prokopa, při nichž stál klášter na straně Joštově. Klášterní statky byly neustále ohrožovány loupežnými družinami Jana Sokola z Lamberka a Hynka z Valdštejna na Brtnici. V důsledku tíživé hospodářské situace byl opat Ondřej nucen odprodat r. 1386 řehořovskou rychtu Šimonovi z Řehořova za 20 hřiven stříbra.³⁴ Tím začalo odprodávání klášterního zboží. Ještě před vypuknutím husitské revoluce zastavil klášter vsi na Měřínsku Zhořec a Meziříčko. Po ranách způsobených husitskými válkami (klášter byl r. 1424/25 dobyt a deset let obsazen husity) byl nucen zastavit další vsi a několik jich prodal úplně. Klášter se ocitl ve svízelné situaci. Aby mohl platit dluhy a vykupovat zastavené vsi, musel se opět zadlužovat a jiné vsi zastavovat, k tomu ještě navíc přistupovalo bezpráví páchané okolní šlechtou, která využívala těžké situace kláštera k vlastnímu obohacení. Získané peníze konvent investoval především do stavebních úprav vlastního objektu poničeného husitskými válkami a ke zlepšení obranného systému, který ho stejně před konečnou pohromou v r. 1468 neochránil.³⁵

Veden snahou získat hotové peníze, prodal r. 1451 opat Trojan Pavlovi a jeho tchánu Janovi zákupním právem rychtu v Kozlově se dvěma lány, s krčmou a jedním dvorcem za 12 kop pražských grošů. Klášter si vyhradil pokuty za čtyři největší viny: žhářství, vraždu, loupež a smilstvo, z menších vin, které budou souzeny v přítomnosti purkrabího, dvě třetiny. Ujednání bylo stvrzeno listinou psanou latinsky na pergamenu o rozměrech 29,5 x 13 cm, zpečetěnou dvěma pečetěmi přivěšenými na pergamenových prouzcích.³⁶ Špičatě oválná pečeť z červeného vosku o rozměrech 58 x 40 mm patří opatu Trojanovi. V pečetním poli stojí v gotické architektuře P. Marie s Ježíškem, u jejichž nohou klečí adorující postava s mitrou a berlou, pod nimi ve výklenku štít s mlýnským(?) žernovem. Opis S. TROLANI • ABBAT//IS • TREBICENSIS je oddělen z obou stran linkou. Kulatá

pečeť z červeného vosku o průměru 54 mm je pečeť konventu. V jejím pečetním poli sedí v gotické architektuře na stolci P. Marie s Ježíškem, vedle ní písmena IN//RI. Ne zcela čitelný opis + S + MONASTERII.....TREBENSE je umístěn mezi linkami. Listina, datovaná 11. července 1451 v Třebíči, je prvním písemným dokladem o existenci Kozlova (foto a překlad textu listiny viz v příloze 1 a 2).

Klášteř byl zadlužen i u jihlavských měšťanů, na vsi Lukách měl od nich půjčku 20 kop grošů, sjednanou v r. 1453.³⁷ Jihlavští toho hleděli využít a nutili poddané k robotám nad rámec jejich povinností. V r. 1467 se musel opat Matěj louckých a kozlovských poddaných zastat, 25. listopadu požádal jihlavského purkmistra a konšely, aby je nenutili vozit vápenný kámen nalámaný na klášterních gruntech. Dokladem toho je list (rozměry 21,5 x 16 cm) psaný česky vlastní rukou opatovou.³⁸ (Foto a transkripci listu viz v příloze 3 a 4.) Ze zástavy vyplatil Luka v r. 1505 Vilém z Pernštejna.³⁹

Klášteř doplatil na svou oddanost králi Jiřímu z Poděbrad, jehož podporoval ve sporu s papežem i ve válce proti uherskému králi Matyáši Korvínovi. V květnu 1468 přitáhl král Matyáš k Třebíči a obklíčil město i klášteř, v němž se opevnil syn krále Jiřího kníže Viktorin. Tomu se podařilo z obklíčení šťastně vyvázat, město však bylo dobyté, klášteř vyhladověn a 15. června vydán nepříteli. Matyáš vyhnal opata Matěje, město bylo vypáleno a přestalo na několik let existovat. Podle kronikáře z 16. století Eliáše Štřelky stály na jeho místě sedm let ohořelé a opuštěné trosky.⁴⁰ Štřelka píše, že město mělo v krátké době třináct pánů. Jisté je, že od r. 1478 držel část klášterních statků Zdeněk ze Šternberka, zboží měřínského probošství od r. 1481 Jan z Lomnice a z Meziříčí a několik vsí také Hynek z Valdštejna a na Brtnici. R. 1478 král Matyáš požadoval, aby byly klášterní statky vráceny opatovi. Po r. 1484 se již Šternberkové na Třebíči neuvádějí, podle Wolného převedli statky na Jaroslava a Vaňka z Lomnice.⁴¹

Král Vladislav Jagellonský zastavil r. 1490 klášterní statky Vilémovi z Pernštejna s tím, aby je zprostil všech dluhů.⁴² R. 1491 zapsal král Vilémovi na klášteř neuvěřitelně vysokou sumu 15 500 uherských zlatých.⁴³ Tím byl ovšem předurčen osud klášteřa, tak obrovskou sumu nemohl vykoupit ani věčně zadlužený král, ani skomírající klášteř. Klášterní majetek se dostal do rukou Pernštejnů, v té době rodu na vrcholu své moci a slávy, vlastního největší rodový majetek v českých zemích. Vilém už v r. 1491 vyplatil většinu zástavních listů opatů Trojana a Matěje, v následujících letech pokračovaly další výplaty. Rád by byl získal Třebíč do dědičného vlastnictví, v tom mu však bránila přítomnost mnichů přebývajících dosud v klášteře. Ti si v posledních letech už ani nevolili svého představeného, posledním známým opatem byl r. 1472 zvolen Tiburc III.

Po smrti Viléma z Pernštejna v r. 1521 se stal novým pánem na Třebíči jeho syn Jan. Ten koupil r. 1522 spolu s Arklebem Černohorským z Boskovic jemnické panství,⁴⁴ poté s ním v r. 1525 uzavřel dohodu, podle níž postoupil svému zeti Janu Jetřichovi, synu Arkleba Černohorského, třebíčské panství v hodnotě 30 000 uherských zlatých výměnou za Vranov a Jemnici.⁴⁵ Jan Jetřich se ujal třebíčského panství v r. 1528 po smrti svého otce. Jako nekatolíkovi klonícímu se k luterství mu je přičítán konečný zánik klášteřa, za jeho držení ho opustili poslední mniši. V té době nepatřilo ke klášteřu ani jedno probošství. Probošství v Březové zaniklo za válek husitských v r. 1427, měřínské zřejmě r. 1466 za válek česko-uherských a komárovské se po r. 1468 osamostatnilo.⁴⁶ Klášterní panství se dostalo definitivně do světských rukou.

Jan Jetřich zasáhl do vnitřních správních poměrů na svém panství, svědčí o tom založení sirotčích register v r. 1538.⁴⁷ Kniha je bohatým zdrojem informací o třebíčském

panství. Kromě Třebíče a Podklášteří jsou zde zaznamenávány sirotčí záležitosti z celého panství, ve druhé části knihy (od fol. 186) jsou zapisovány prodeje gruntů na panství od r. 1538 až do 90. let 16. století, z Kozlova však není zaznamenán ani jeden prodej. V úvodu register jsou stanovena pravidla pro spravování sirotčích záležitostí, součástí je i poučení sirotkům, jak se mají chovat, aby si "spravedlnost" zasloužili. Registra poskytují představu o velikosti třebíčského panství, patřilo k němu 71 měst, městeček a vesnic, rozdělených pod pravomoc soudů v Třebíči, v Podklášteří a dvanácti venkovských soudů, mj. v Kamenici, Lukách a v Měříně. V Lukách se scházelo deset vsí: Bítovčice, Jamné, Kozlov, Luka, Předboř, Rybné, Stáj, Studnice (Vysoké), Votín (Otín) a Zhoř Housetina (Zhoř).⁴⁸

V případě úmrtí hospodáře na gruntě byla praxe taková, že gruntu se ujal některý ze synů, příbuzných, nebo byl ustanoven otčím, nebo mohl být grunt prodán. Byla vyčíslena hodnota pozůstalosti, případně i výše dluhů, a novému majiteli byla určena soudem suma, kterou každoročně pravidelně nezletilým a nezaopatřeným sirotkům a jejich matce na soudu nebo posudku splácel. Peníze, které nový majitel "položil", byly uloženy do truhlic se šesti, pěti, nejméně však se třemi zámky a klíče od nich měli rychtáři nebo konšelé, v každé vsi po jednom klíči. Truhlice se mohly otevírat jen v přítomnosti panského úředníka nebo na jeho písemný rozkaz. Přijaté nebo vydané peníze se zapisovaly do register "bez vomylu, tak aby vdovám a sirotkům spravedlnost jich na ničemž nehynula, než spravedlivě se vyhledávala a na právo do truhlic se skládala". Peníze se neměly vydávat sirotkům, "kteříž by lotrovali, aneb dívky vandrovaly po své vůli."⁴⁹ Na nový rok si sirotci museli sjednat v přítomnosti panského úředníka službu. Pokud by se některý oženil, nebo se děvče vdalo, bez vůle pána nebo úředníka, zvláště pak na jiné panství, ztratil na peníze nárok.

Kozlovu jsou v registrech vyhrazena fol. 86 - 89 (viz přílohu 5). Týká se ho 13 zápisů z let 1538 - 1547, splátky sirotčích peněz jsou zaznamenány jen po r. 1550, ani v jednom případě ho nepřekračují. Registra jsou cenným demografickým pramenem: udávají počet sirotků po každém zemřelém, jejich jména a věk. Jednotlivé zápisy se týkají nebožtíka "Sladkýho" (Sládků?), který po sobě zanechal 3 sirotky, nebožtíka Bláhy (4 sirotci), Vondry ? (2), Vondry Martinů (7), Kopečka (4, viz přílohu 6), Matěje (2), Kostky (9), Martina Kostky (5), Michala (3), Duchka Bočka (7), Šimka (5), kováře Vítka (7) a Jana Houšků (7, z toho dcery Zuzana a Dorota byla dvojčata). Sirotků po kováři Vítkovi, nejpotřebnějším a zároveň jediném řemeslníkovi ve vsi, se ujal otčím, kovář Nykl. Zmíněn je hajný Tůma, doložený pak k r. 1556 v urbáři. Ze zápisů je patrné, že hospodáři umírali často předčasně, zanechávající po sobě velký počet nezaopatřených dětí. Vyplývá z nich rovněž, že v obci byl v té době silně rozvinutý chov dobytka, vesničané chovali ovce, hovězí dobytek a vepře. Sirotčí registra z r. 1538 jsou prvním písemným dokumentem obsahujícím větší počet jmen kozlovských obyvatel.

Potřeba velké sumy peněz donutila r. 1536 Jana Jetřicha k jednání se svým tchánem o vrácení třebíčského panství výměnou zpět za Jemnici a Vranov. O deset let později bylo podle smlouvy vráceno Pernštejnům, ujal se ho Jan z Pernštejna, moravský zemský hejtman. Po jeho smrti r. 1548 panství zdědil jeho syn Vratislav. Věrnost perňštejnského rodu vládnoucím dynastiím a Vratislavovo osobní přátelství s králem Ferdinandem I. Habsburským mu pomohly k převedení třebíčské zástavy do dědičného držení nutného k tomu, aby mohl Třebíč prodat a zlepšit tak svou finanční situaci. Ve vkladu z r. 1556 je připomenuta i staletá tradice benediktinského kláštera, tehdy již více než čtvrt století

pustého.⁵⁰ Od následujícího roku začal Vratislav panství rozprodávat. Burian Osovský z Doubravice odkoupil v r. 1556-7 (deskový vklad až z r. 1558) bývalý klášter s poplužním dvorem, s mlýnem, město Třebíč s předměstími a s Podklášteřím, s kostelním podacím (tj. kaplí), mýtem, valchou, městečko Kamenici, 37 vsí (mj. Luka, Kozlov, Studnice, Bítovčice, Předboř) a 7 pustých vsí, mezi nimiž se poprvé v historii jmenují Svatoslav u Luk a Rychýřka (Rytířsko).⁵¹

Nejcennějším pramenem pro poznání hospodářské a sociální struktury celého panství je pernštejský urbář z r. 1556.⁵² Jeho vznik souvisel s předpokládaným prodejem panství, byl sepsán v době, kdy se Třebíč stala dědičným vlastnictvím, a sloužil jako podklad pro obchodní jednání. Dává komplexní obrázek o feudálním velkostatku, na němž ještě převládá celkem mírná peněžní renta. Podle urbáře bylo v Kozlově 18 držitelů gruntovního lánu (jeden držel hajný Tůma), zákupní rychtář Vaněk, man Jeřáb, kovář Pavel a obecní pastýř.⁵³ Poddaní odevzdávali jak naturální dávky, tak peněžní platy (viz přílohu 7). Gruntovníci platili z lánu po 16 groších ve dvou termínech, svatojiřském a svatováclavském, za roboty platili většinou 3 1/2 gr v jarním termínu a 3 gr v podzimním a odevzdávali o sv. Jiří po 2 slepicích, 20 vejcích a 2 sýrech. Rychtář a pastýř byli od jakýchkoli platů a dávek osvobozeni, kovář platil jen 1/2 gr o sv. Václavu místo robot, man měl stanoven plat 1/2 kopy gr o sv. Martinu za vinnou fůru. Tři kozlovští poddaní platili po 2 gr na jaře a na podzim z podsedku.⁵⁴ Obec dávala z potoka mezi Beranovem a Kozlovem o sv. Václavu 15 grošů. Místo obilního desátku platili Kozlovští 24 kop grošů. Všichni platili z luk a kopanin na Rychýřce, kterých se ujali poté, co ves zpustla. Za ně dávali dohromady 12 kop 15 grošů o sv. Václavu. Některé kozlovské pozemky drželi lidé přespolní, většinou zřejmě z okolních vsí.

Urbář poskytuje první přesnější představu o vsi. Kozlov byla vesnice ryze zemědělská, sociálně jen nepatrně diferencovaná, s absolutní převahou lánových gruntů. Tato malá diference se udržela ještě dlouho, při pořizování lánových rejstříků v r. 1679 se napočítalo 17 sedláků se stejnou výměrou půdy (50 měřic)⁵⁵ a obdobná situace byla ještě i koncem 18. století. Vesničané se živili v drtivé většině zemědělstvím, pěstovali všechny čtyři hlavní druhy obilí, jak vyplývá ze zápisu o desátku: "Odtud pánu dávají desátku desátů kopy pšenice, žita, ječmene, ovsa, za ten na ten čias dávají 24 kop."

V urbáři se setkáváme se dvěma důležitými vrstvami obyvatel na panství, zákupními rychtáři a many (nápravníky). Instrukce nákupních rychtářů se rozšířila v době rozmachu kolonizace ve 13. století, kdy zakladatelé nových sídel (lokátoři) dostávali za odměnu dědičnou rychtu, jež se dala později i koupit. Zákupních rychet bylo r. 1556 na třebíčském panství 16, kromě Kozlova také v Lukách, Bítovčicích, Předboři, Jamném, Rybném, Zhoři, Rehořově, Jersíně atd.⁵⁶ Nápravnictví si kláštery a další feudálové začali zřizovat od 13. století pro posílení organizační struktury dominia, urbář jich udává 45 ve 33 vsích a v jednom mlýně. Jejich povinnosti vypočítává opis tzv. Obnovovací listiny práv a povinností třebíčských manů z r. 1455.⁵⁷ Jednou z jejich povinností bylo jet se svým potahem kamkoliv ve službách kláštera.

Třebíčské panství drželi Osovští z Doubravice od r. 1556-7 do r. 1613. Aby mohl Burian Osovský rozsáhlé panství koupit, musel své dosavadní statky prodat. Přesto byla koupě celého panství nad jeho finanční možnosti, a proto r. 1560 odprodal od panství Janu Zahrádeckému ze Zahrádek Luka, Předboř, Votín, Kozlov, Studnice, pustou Rychýřku a pustou Svatoslav a Mandaleně z Mírova ves Ríčanky.⁵⁸ Odtržením vsí kolem Luk se vytvořilo samostatné loucké panství a navždy se oddělilo od panství třebíčského.

K podrobnějšímu poznání nejstarších dějin vsi by mohla přispět archeologie. V obci dosud nikdy žádný archeologický průzkum neprobíhal a kromě dvou numismatických nálezů nebylo nic dalšího zjištěno. V r. 1924 byly nalezeny pod prahem v čp. 30 tři zlaté mince z doby krále Zikmunda Lucemburského a Vladislava Jagellonského. Jedna z mincí, kremnický dukát uherského krále Matyáše Korvína (1458-90), byla zakoupena jihlavským muzeem, druhé dvě si ponechali nálezci.⁵⁹ O tři roky později byly údajně objeveny opět tři zlaté dukáty, jeden z nich byl vyražen v Uhrách v době Zikmunda Lucemburského. Nález byl publikován v tisku.⁶⁰ Podobné nálezové okolnosti, pokud jsou vůbec známy, budí dojem, jako by šlo o nález jediný.

Nebudou-li snad učiněny nějaké náhodné archeologické nálezy, stěží se podaří zjistit o nejstarší minulosti obce něco nového. Skrovné archivní prameny jsou zřejmě už jednou provždy vyčerpány.

P O Z N Á M K Y

- 1 A. J. Pátek, *Jihlavský okres*, Brno 1901. Vlastivěda moravská. II. Místopis Moravy, č. 28.
- 2 L. Hosák, *Historický místopis země moravskoslezské. I. Jihlavský kraj*. Praha 1933, s. 47, 955.
- 3 *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Svazek XI. Ostrava 1988, s. 66.
- 4 Klášter zanikl v 1. polovině 16. století. Menší množství jeho písemností se nachází v MZA Brno ve fondu *Benediktini Rajhrad*, kam byly zřejmě přeneseny před zánikem kláštera.
- 5 J. Dobiáš, *Německé osídlení ostrůvku jihlavského*, ČAS VIII, 1930, s. 6-12.
- 6 J. Málek, *Vegetační vymezení lesních oblastí na jihozápadní Moravě*, VVM XVIII, 1966, s. 87-102.
- 7 Z. Měřínský, *Počátky osídlení Brtnicka a nejstarší dějiny obce*. In: J. Janák a kol., *Dějiny Brtnice a připojených obcí*, Brno 1988, str. 15, srov. pozn. 4 na s. 40.
- 8 Z. Měřínský, *Počátky osídlení Brtnicka*, s. 15.
- 9 Z. Měřínský, *Počátky osídlení Brtnicka*, s. 16 a obr. 4 na s. 17.
- 10 Z. Měřínský, *Počátky osídlení Brtnicka*, s. 16 a pozn. 8-15 na s. 40-41.
- 11 Z. Měřínský, *Počátky osídlení Brtnicka*, s. 29, obr. 7 na s. 27.
- 12 Z. Měřínský, *Počátky osídlení Brtnicka*, obr. 4 na s. 17.
- 13 L. Hosák, *Středověká kolonizace horního porčí Jihlavy*, ČSPS LX, 1952, s. 142-153; Z. Měřínský, *Církevní instituce na Moravě a jejich úloha ve vývoji hospodářství a osídlení od 10. století do předhusitského období*, AH 10, 1985, s. 375-393.
- 14 J. Uhlíř a kol., *Třebíč. Dějiny města I*, Brno 1977, s. 17.
- 15 CDM I, s. 272; CDB I, s. 196, č. 208.
- 16 *Kosmova Kronika česká*, ed. M. Bláhová, Z. Fiala, Praha 1972, s. 226-234; L. Krejčík, *O zakládací listině kláštera Třebického*, ČMM XXXV, 1911, s. 192-199; A. Sedláček, *Prvotní nadání Třebického kláštera*, ČMM XXXV, 1911, s. 200-207; J. Uhlíř, *Třebíč*, s. 18-20.
- 17 G. Wolny, *Die Markgraffschaft Mähren, topographisch, statistisch und historisch geschildert*. 6 Band. *Iglauer Kreis und mährische Enklavuren*. Brünn 1842, s. 623.
- 18 CDM I, s. 348, č. 372.
- 19 L. Hosák, *Historický místopis*, s. 47.
- 20 CDB I, s. 358, č. 382. Falešná listina hlásící se přibližně do pol. 11. století.
- 21 V. Richter, *K nejstarším dějinám Luk n. Jihl.*, ČSPS XLVI, 1938, s. 210-214.

- 22 G. Wolny, *Kirchliche Topographie von Mähren, meist nach Urkunden und Handschriften. II. Brüner Diöcese*, III. Band. Brünn 1860, s. 195.
- 23 CDM III, s. 204, č. 227.
- 24 CDM XI, s. 99, č. 110, s. 107, č. 118.
- 25 CDM XIII, s. 23, č. 15.
- 26 V. Richter, *K nejstarším dějinám Luk n. Jihl.*, s. 214.
- 27 V. Richter, *K nejstarším dějinám Luk n. Jihl.*, s. 212.
- 28 J. Uhlíř, *Třebíč*, s. 33.
- 29 J. Langer, J. Vařeka, *Naše lidové stavby*, Praha 1983, s. 47-49.
- 30 V. Nekuda, *Středověká vesnice na Moravě ve světle archeologických výzkumů zaniklých osad*, AH 7, 1982, obr. 4 na s. 39 a obr. na zadní straně přebalu.
- 31 L. Hosák, R. Šrámek, *Místní jména na Moravě a ve Slezsku I, A-L*, Praha 1970, s. 437; R. Šrámek, *Putování za názvy obcí Jihlavská*. In: *Jiskra*, 5. 8. 1983, s. 4.
- 32 E. Schwab, *Die Iglauer Sprachinsel*, Wien, 1919.
- 33 J. V. Šimák, *Záhada z počátků obce jihlavské*, *Vlastivědný sborník kraje Jihlavského*, 1, 1922-23, s. 3-5; A. Altrichter, *Dörferbuch der Iglauer Sprachinsel*, Iglau 1924, s. 114; J. Dobiáš, *Německé osídlení ostrůvku jihlavského*, s. 64 an.
- 34 J. Uhlíř, *Třebíč*, s. 42.
- 35 J. Uhlíř, *Třebíč*, s. 52.
- 36 MZA Brno, *Benediktini Rajhrad*, listiny 1045-1908, dílčí katalog, inv. č. 464, sign. Eg7.
- 37 V. Richter, *K nejstarším dějinám Luk n. Jihl.*, ČSPS XLVI, 1938, s. 211; srov. A. J. Pátek, *Jihlavský okres*, s. 193, který uvádí k r. 1450 sumu 2 kopy grošů.
- 38 F. Hoffmann, K. Křesadlo, *Městská správa Jihlava, Inventář sv. 1*, OA Jihlava 1971, s. 40, inv. č. 178; srov. P. von Chlumecky, *Die Regesten oder die chronologischen Verzeichnisse der Urkunden in den Archiven zu Iglau . . .*, Brünn 1856, s. 25-26, č. 110, k tomu srov. s. 31, č. 157.
- 39 MZA Brno, rkp. FM 599a, fol. 251; AM Brno, rkp. 196, fol. 133; AČ XVII, s. 54.
- 40 J. Uhlíř, *Třebíč*, s. 55-56.
- 41 G. Wolny, *Markgrafschaft Mähren*, s. 551.
- 42 AČ XVI, s. 365-366.
- 43 AČ XVI, s. 393.
- 44 AČ XX, s. 320.
- 45 AČ XX, s. 320.
- 46 J. Uhlíř, *Třebíč*, s. 65.
- 47 MZA Brno, *Velkostatek Třebíč*, inv. č. 122.
- 48 MZA Brno, *Velkostatek Třebíč*, inv. č. 122, fol. 2b.
- 49 MZA Brno, *Velkostatek Třebíč*, inv. č. 122, fol. 1a. Transkripci viz J. Tlapák, *Původ, vznik, rozšíření a likvidace nezákupní držby poddanských usedlostí v někdejší Jihlavském kraji*, pozn. 23 na s. 112-113. In: *Vědecké práce Zemědělského muzea 27*, 1987-1988, s. 75-126.
- 50 MZD II, kraj brněnský, s. 373-375.
- 51 MZD II, kraj brněnský, s. 383-384; J. Uhlíř, *Třebíč*, s. 68.
- 52 MZA Brno, *Velkostatek Třebíč*, inv. č. 131.
- 53 MZA Brno, *Velkostatek Třebíč*, inv. č. 131. fol. 249-254.
- 54 *Podsedeck*: 1. usedlost s malou výměrou pozemků max. o velikosti čtvrtlánu, 2. držitel takové usedlosti. Výraz odpovídá termínu chalupník, domkář, zahradník, baráčník.
- 55 Lánové rejstříky Jihlavského a Znojemského kraje z let 1671-1678, ed. F. Matějka, Praha 1983, s. 42; 50 měřic = 9,6 ha.
- 56 J. Uhlíř, *Třebíč*, s. 36.
- 57 MZD II, kraj brněnský, s. 377-375; A. Kubeš, *Manové bývalého benediktinského kláštera Třebického*, ČMM XXVI, 1902, s. 201-226, 364-431; J. Uhlíř, *Třebíč*, s. 34-36.

58 MZD II, kraj brněnský, s. 392, 394.

59 B. Hladík, *Nález dukátu v Kozlově u Jihlavy*. Numismatický sborník, 8, 1964, s. 229; OA Jihlava, Archiv obce Kozlov, kronika, inv. č. 13, s. 51.

60 *Zájmy venkova* 29. 10. 1927, č. 43, s. 4.

SEZNAM ZKRATEK

AČ	Archivní časopis
AH	Archaeologia historica
AM	Archiv města
CDB	Codex diplomaticus regni Bohemiae
CDM	Codex diplomaticus Moraviae
ČAŠ	Časopis archivní školy
ČMM	Časopis Matice moravské
ČSPS	Časopis společnosti přátel starožitností
MZA	Moravský zemský archiv
MZD	Moravské zemské desky
OA	Okresní archiv
VVM	Vlastivědný věstník moravský

1. 1451 červenec 11., Třebíč

Trojan, opat, Matyáš, převor, Jan, probošť v Komárově, Dominik a Martin, starší bratři, a konvent benediktinského kláštera sv. P. Marie v Třebíči prodávají opatrnému Pavlovi a jeho tchánu Janovi rychtu v Kozlově se dvěma lány (na jednom lánu Pavel až dosud sedí), s krčmou a jedním dvorcem za 12 kop pražských grošů, již zaplacených, zákupním neboli purkrechtním právem. Klášter si vyhrazuje pokuty za čtyři největší viny: žhářství, vraždu, loupež a smilstvo, z menších vin, které budou souzeny v přítomnosti purkrabího, dvě třetiny.

Foto MZA Brno

2. **Překlad listiny Trojana, opata kláštera třebíčského, z 11. července 1451**
My Trojan, z Boží milosti opat, Matěj, převor, Jan, probošt v Komárově, Dominik a Martin, starší bratří, a celý konvent svaté Panny Marie v Třebíči, řádu svatého Benedikta, olomoucké diecéze. Přejeme si, aby zněním této listiny vešlo ve známost všem jak přítomným, tak budoucím, že jsme z rozvážného rozhodnutí a zralé úvahy, které jsme mezi sebou vedli, a za společného souhlasu bratří právoplatně a rozumně prodali spravedlivým označením prodeje a mocí této listiny prodáváme opatrnému Pavlovi a Janovi, jeho tchánovi, sídlícím v naší vesnici Kozlov, a všem jejich dědicům a nástupcům naší rychtu v Kozlově, patřící nám a našemu klášteru, se dvěma lány (jeden lán, na kterém nyní sedí onen Pavel, a druhý lán, který přiléhá k rychtě), s hospodou a dvorcem za dvanáct kop grošů pražských, které nám již ve stanovené částce zaplatili, aby je drželi, měli svobodně a dědičně právem zákupným, to je právem purkrechtním, vlastnili a jako jiní jejich předchůdci drželi až potud a vlastnili bez jakékoli překážky, když byla přece takto připojena podmínka, že si pro nás a pro náš klášter zcela ponecháváme pokutování čtyř větších zločinů, totiž žhářství, vraždy, krádeže a smilstva, jejich nahrazení a odpykání, z pokut za menší provinění, která mají být souzena v přítomnosti našeho purkrabího, pak případnou dvě části do držení nám a toliko třetí část onomu soudci, jeho dědicům a nástupcům. Slibujeme zajisté dobrou naší zárukou, beze lstí za nás a všechny naše nástupce nepřekážet předeslaným Pavlovi a Janovi a všem jejich dědicům a nástupcům v řečené koupi, ale všechno výše psané pevně a neporušitelně zachovávat.

Na svědectví a větší sílu této věci jsme vědomě přikázali napsat tuto listinu a potvrdit přivěšením našich pečetí.

Dáno v Třebíči léta Páně tisícího čtyřstého padesátého prvního, v neděli před svátkem Markéty panny.

Překlad Helena Krmíčková

M

Adhuc non inuenimus rari, mudi a partem pany a duse mudi inquesti
 manus lido nappi zlut azhloron boni bapre go kuiti bo ab rva kamey wa
 pany kaniq ualutu nappre, nappre, rappre, rappre, rappre wa zeha ualutu nappre
 pabati fivellolue aualidi, ueludete uel nuy pappre, nappre, nappre, nappre, nappre
 Quis rano puel podkomoriny zue tpo, gste, gste, ualamali apobali, ali to gpta
 lido noz rone nuyus to abyste bquappre, uole aurodom, uelamali, ylliazumc
 rwan, zue gpt, uue pabati ueludete uelut gfine nuy gpt, kalamfthuy, rappre, rappre
 rappre, rappre, rappre, rappre, rappre, rappre, rappre, rappre, rappre, rappre
 pabate rappre, ueludete, ueludete, ueludete, ueludete, ueludete, ueludete, ueludete, ueludete, ueludete
 Diei fuy die fite bapre
 rappre z m. ueludete

M. Rappre bapre
 rappre, rappre, rappre, rappre

3. 1467, listopadu 25., s. l.

Matěj, opat kláštera třebíčského, žádá purkmistra a konšely jihlavské, aby upustili od nucení klášterních poddaných z Luk a Kozlova, aby jim vozili vápenný kámen nalámaný na klášterních gruntech, neboť věc byla urovnána před podkomořím a klášter vstoupil na rozkaz královský minulého pondělí do příměří.

Foto Václav Hortvík

4. Transkripce listu Matěje, opata kláštera třebíčského, jihlavskému purkmistrovi a konšelům z 25. listopadu 1467

Modlitbu svú vzkazujeme vám, múdří a opatrní páni a súsedé milí. Vznesli na nás lidé naši z Luk a Kozlova, kterak byste je nutili k tomu, aby vám kámen vápenný lamíc na kruntu našem vozili etc. Věřímeť vám, že nám vy, písař váš Janek, kterak jest zuostano před podkomořím, že tcož jste jeho nalámali a pobrali, aby to již tam bylo, než více mimo to abyste bez naší vůle a vědomí nelámali. Věříme vám, že již motcí sahati nebudete, neboť jsme my již královským rozkázáním v příměří vstúpili v pondělí minulý po západu slunce a svým překážeti straně vaší nedopuščíme, poněvadž jest příměří. Datum feria quarta die sancte Katherine Virginis et martiris gloriose.

Matěj, [z] boží milosti
opat kláštera třebíčského etc.

Adresa na reversu: Múdrým a opatrným purgmistrovi a radě města Jihlavy, súsedóm milým, bud' list dán.

Kozlov mes

Prvního v. Januáryho Janina de lof kuzia vopay le (S) Dana
 jest moudra moudrova to nam popyl Coz z hude mouda

jest jim na pumotir otce hro... ma nedah...
 1544 o banded pol...
 1545 o banded pol...
 1546 o banded pol...
 1547 o banded pol...
 1548 o banded pol...

Prvního v. Blazny moudrova ad vobony kuzia moudra lufky genay
 vopay le vobondro vopay v. a mati

jest jim vatom pumoti smatoyi moudry vobondro v. a mati
 a moudrova moudry jim moudra a poudra moudra
 1544 o banded pol...
 1545 o banded pol...
 1546 o banded pol...
 1547 o banded pol...
 1548 o banded pol...
 1549 o banded pol...

Prvního v. vobondro Janina de lof a moudra vopay le moudra
 a mati vobondrova vobondrova vobondro v. a mati

5. Sirotčí registra z r. 1538 - první strana zápisů týkajících se vsi Kozlova (fol. 86 a). Foto Václav Hortvík

6. Ukázka zápisu v sirotčích registrech - zápis o sirotcích nebožtíka Kopečka z let 1538 - 1550 (fol. 87 a)

Sirotci nebožtíka Kopečka Vondra *odbytý*, ženatý, Lída, *odbytá*, Jíra, ženatý, Marta *vdaná* v XVI leth[ech] a máti. Ti sau při gruntu po otci, ten grunt se má šacovati a prodati.

Ten grunt se ujal Jíra a má z něho vydati Martě a mateři XXX kop grošův a XX ovec, hovězího dobytka VI a sviní III (kusy). Těch XXX kop grošův má vyplniti po II kopách grošův při vánocích počna létha od XXXVIII°. (tj. od r. 1538)

Létha XL° (1540) o saudu Jíra položil II kopy grošův, ty vzala máti na díl svůj, *i dobytek, což jí náleželo.*

Léta XLI° (1541) o saudu položil Jíra II kopy grošův, ty vzal Janda po Martě.

Léta XLII° (1542) o posudku položil Jíra II kopy grošův, ty vzala mátie na díl svůj.

Léta XLIII° (1543) o posudku položil Jíra II kopy grošův, ty vzal Janda po Martě.

1544 o saudě položil Jíra II kopy grošův, ty vzala máti.

1545 o saudě položil Jíra II kopy grošův, ty vzal Janda po Martě.

1546 o saudě položil Jíra II kopy grošův, ty vzala máti z Kozlova.

1547 o saudě položil Jíra II kopy grošův, ty vzal Janda.

1548 o saudě položil Jíra II kopy grošův, ty vzala máti.

1549 o saudě položil Jíra II kopy grošův, ty vzal Janda.

1550 o saudě položil Jíra II kopy grošův, ty vzala máti.

Pozn.: části psané kurzívou připsány později.

7. Povinnosti poddaných z Kozlova podle pernstějnského urbaře z r. 1556

Poř. č.	jméno	z lánu gruntovního		za roboty		z podsedku		slepice sv. Jiří ks	vejce sv. J. ks	sýry sv. J. ks	z luk a kopanin na Rychýřce (Rytýřsku) sv. Václav gr
		sv. J. gr	sv. V. gr	sv. J. gr	sv. V. gr	sv. J. gr	sv. V. gr				
1	Vaněk Doležal	16	16	3 1/2	3	2	2	2	20	2	z louky 7 1/2, z kopaniny 10 1/2
2	Jeřáb, man*										z louky 20
3	Lukáš Tichý	16	16	3 1/2	3			2	20	2	z luk a kopanin 15
4	Jíra Kopecků	16	16	3 1/2	3			2	20	2	z luk a kopanin 56 1/2
5	Vaněk, rychtář zákupní										z luk a kopanin 1/2 kopy 1 gr
6	Jan Sládků	16	16	3 1/2	3			2	20	2	z luk a kopanin 1/2 kopy 9 gr
7	Svatoň Houšků	16	16	3 1/2	3			2	20	2	z luk a kopanin 53
8	Pavel Jandů	16	16	3 1/2	3			2	20	2	z luk a kopanin 45
9	Pavel, kovář				1/2						z luk a kopanin 10
10	Ondra Kostka	16	16	2 1/2	3	2	2	2	20	2	z luk a kopanin 46
11	Mašek Michalů	16	16	3 1/2	3	2		2	20	2	z luk a kopanin 16
12	Tůma, starý hajný	16	16	3 1/2	3			2	20	2	z luk a kopanin 19 1/2
13	Jíra Vykulil	16	16	3 1/2	3			2	20	2	z luk a kopanin 1/2 kopy 11 gr
14	Ondra Průšů	16	16	4	3			2	20	2	z luk a kopanin 1/2 kopy
15	Jíra Jindrů	16	16	4	3			2	20	2	z luk a kopanin 1/2 kopy 3 1/2 gr
16	Duchek Mráz	16	16	3 1/2	3			2	20	2	ze dvou luk 9 1/2
17	Jan Toman	16	16	3 1/2	3			2	20	2	z luk a kopanin 1 kopa 6 gr
18	Lukáš Janků	16	16	3 1/2	3			2	20	2	z luk a kopanin 1 kopa
19	Ondra Novotný	16	16	3 1/2	3			2	20	2	z luk a kopanin 46
20	Svatoň Suška	16	16	3 1/2	3			2	20	2	z luk a kopanin 1/2 kopy 4 gr
21	Kuba Loček	16	16	3 1/2	3			2	20	2	z luk a kopanin 1/2 kopy 4 gr
22	pasíř kozlovský										z louček 7
	celkem	4 1/2 k + 18 gr	4 1/2 k + 18 gr	1 k + 3 gr	54 1/2 gr	6 gr	6 gr	1/2 kopy + 6 ks	6 kop	1/2 kopy + 6 ks	12 kop 15 gr

* Man platil za fůru vinnou o sv. Martinu 1/2 kopy gr.

Zur ältesten Geschichte der Gemeinde Kozlov bis zum Jahre 1560 auf dem Hintergrund des Schicksals der Herrschaft von Třebíč

Vlastimil Svěrák

Kozlov ist ein kleines Dorf auf dem böhmisch-mährischen Hochland unweit der Stadt Iglau. Das umliegende Gebiet wurde im 12. und 13. Jahrhundert durch das im Jahre 1101 gegründete Benediktinerkloster von Třebíč kolonisiert. Wahrscheinlich wurde Kozlov in der 2. Hälfte des 13. Jahrhunderts gegründet. Das Dorf ist erstmalig in einer Urkunde vom 11. Juli 1451 erwähnt, wonach der Třebícher Abt Trojan das Schulzenhaus an zwei Kozlover Kolonisten mit Erbrecht für 12 Schock Groschen verkaufte. In der 2. Hälfte des 15. Jahrhunderts wurde das Dorf an die Stadt Iglau verpfändet. Aus dieser Zeit stammt die zweite schriftliche Erwähnung, ein Brief des Abts Matěj aus dem Jahr 1467, in dem die Iglauer Bürger ermahnt werden, die Untertanen aus Luka und Kozlov nicht zu zwingen, gebrochene Steine nach Iglau zu fahren.

Nach der Eroberung von Třebíč durch den ungarischen König Matyáš Korvín im Jahre 1468 wurden die Klostergüter an die weltlichen Feudalherren verpfändet. Von 1490 bis 1528 und von 1546 bis 1556/57 sassen hier die Pernštejns, der mächtigste Stamm der böhmischen Länder jener Zeit. Im Jahre 1556 gab König Ferdinand I. von Habsburg dem Vratislav von Pernštejn die Herrschaft von Třebíč zum Erbbesitz. Im gleichen Jahr wurde ein Urbar der gesamten Domäne geschrieben, worin in Kozlov 18 Leute mit Grundbesitz, ein Kaufrichter, ein Lehnsmann und ein Hirte mit allen ihren Untertanenpflichten aufgeführt sind.

Den überwiegenden Teil der Třebícher Domäne kaufte nach dem Jahr 1556 der Burian Osovský von Doubravice, der davon 1560 die Dörfer Luka, Kozlov und einige andere an Jan Zahrádecký von Zahrádky verkaufte. Damit waren die Domänen von Třebíč und Luka für alle Zeit voneinander getrennt.

Adresa autora:

PhDr. Vlastimil Svěrák, Okresní archiv, Hluboká 1, Jihlava.